

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. дин Тодор Петров Петров, Военна академия "Г.С.Раковски" на дисертационния труд на Илиана Дончова Илиева на тема "Албанският въпрос през погледа на българските дипломати (1908-1912)", представен за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висшето образование 2. "Хуманитарни науки"; професионално направление 2.2 "История и археология", по научната специалност 05.03.04. Нова и най-нова обща история

Дисертационният труд на Илиана Илиева е посветен на важен и недостатъчно разработен досега у нас проблем от балканската, респективно от албанската история. Проследено и изяснено е цялостно, а същевременно – и в детайли, развитието на албанския национален въпрос в навечерието на Балканската война 1912-1913 г. като важна и неделима част от националния въпрос на Балканите. В хода на изследването докторантката е преплела разглеждания с македонския въпрос, което свидетелства, че е направила разработката от гледна точка на българската национална кауза, а цялостното изясняване на основния проблем е поднесено на фона на политиката на Османската империя, великите сили и балканските страни. За пръв път се прави също опит да се осветли позицията на българските дипломати към него, потърсен е и отговор на въпроса за ролята на албанското национално движение като повод за войната от есента на 1912 г. Всичко това предопределя и целта на дисертационния труд, която, макар и да не е изрично формулирана, е посочена под формата на констатация в увода (с. 15).

Досега различни страни на албанския национален въпрос са били предмет на внимание предимно в чуждата и в значително по-слаба

степен в българската историография, но направените публикации не изчерпват неговата същност и съдържание. Това е подтикнало авторката да нарисува на основата на богат и неизползван или недостатъчно ползван до момента архивно-документален материал и на обилна литература правдива и достоверна картина на изследвания въпрос. Не липсват също интересни разсъждения, анализи и оценки.

Към настоящия момент Илиева има 5 публикации по проблематиката на дисертацията, което показва, че работата ѝ е резултат от продължителна изследователска дейност в архиви и библиотеки. Нейната историографска осведоменост, съчетана с необходимите исторически познания, са ѝ дали възможност да се справи с разработваната тема. Прочитът на дисертацията не оставя съмнение, че е изпълнила успешно научната си задача, а направените анализи и изводи са убедителни и не будят възражение. Качествата на разработката се повишават също от достъпния, но в същото време точен научен език, на който е написана.

Дисертацията е в обем на 289 с. и се състои от увод, 5 глави (с общо 22 параграфа), заключение и списък на използваните извори и литература. При написването на труда Илиева е използвала документи и материали от 21 фонда, съхранявани в 3 архивохранилища в страната – НА-БАН, НБКМ-БИА и най-вече от ЦДА, респективно от МВнРИ. Количеството и на другите източници – публикуваните документи, дневници и спомени (20 публикации), научната литература (147 заглавия), различните брошури, речи на обществени и партийни дейци от епохата и трактати (14), справочните издания (6) и материалите от периодичния печат (7 заглавия на вестници и списания), са също в

съотношение, което отговаря на изискванията за написване на дисертация.

Структурата на изследването е балансирана и има проблемно-хронологичен характер. Трудът обхваща периода 1908-1912 г., тоест от Младотурския преврат 1908 г. до ранната есен на 1912 г., когато започва войната между балканските държави и Османската империя. И ако по отделни въпроси, свързани с темата на дисертацията, се срещат публикации, то цялостно изследване по проблема няма, а изнесеното от Илиева в нея има почти изцяло приносен характер.

Без да се спирам върху съдържанието на дисертационния труд, неговите по-важни достойнства могат да се скицират по следния начин.

1. Като принос на авторката в увода на дисертацията може да се изтъкне историографският преглед и оценка на състоянието на проблема, които тя прави. Налага се мнението, че създадената у нас научна книжнина по третирания въпрос е неголяма по обем и дава само най-обща представа за неговото състояние, като са разработени само отделни негови аспекти. Като цяло отношението на българската политика към възникването на албанския въпрос почти не е изследвано, а поднесената научна информация не изчерпва проблема.

2. Важен принос в дисертацията е осъществен по отношение стремежа на българския народ за национално обединение, което е водещо при изясняване същността и характера на албанския въпрос. Изяснено е, че София следи внимателно развитието и проявите на албанското национално движение и е много точно информирана за тях. Управляващите български политици обаче се дистанцират от борбите на албанския народ, опасявайки се от бъдещи албански териториални

претенции в Македония, без да успеят да се възползват от създалата се изгодна ситуация за изтласкване на Османската империя от Европа.

3. Много точно в дисертацията е разкрит характерът и вътрешното състояние на албанското национално движение, което първоначално няма единен характер, но само за няколко години различията в него са преодолени, консолидира се и оформя своята обща национална идеология. Успоредно с културно-просветните, движението издига политически задачи, възприети като обединяващи от всички албанци, независимо от религиозната им принадлежност и обхващайки привържениците на трите им религиозни общности (мюсюлманска, католическа, православна). Прокламира се също идеята за териториално и политическо обособяване на страната като преход към отделянето ѝ от Османската империя с цел решаване на албанския въпрос, придружено от непрестанни борби за съхраняване на предоставените на албанците до момента привилегии.

4. Показана е също политиката на балканските страни (в това число и на България) и на великите сили по албанския въпрос през разглеждания в дисертацията период, както и сложните взаимоотношения между тях и желанието им да извлекат максимална полза в хода на неговото разрешаване. Всяка една от заинтересованите страни преследва свои интереси и цели и полага усилия за прокарването на свои политически решения. Сблъсквайки и преплитайки своите интереси по албанския въпрос, съчетани със случващото се в Албания, отделните страни със своите действия съдействат за усложняване обстановката на Балканите. Непосредственото пристъпване от страна на участниците в албанското национално движение към активни действия за получаване на

автономия, съчетани с усилията на балканските страни за освобождение на все още намиращите се под гнета на Османската империя земи, довежда в крайна сметка през есента на 1912 г. до началото на Балканската война

5. Друг научен принос на Илиева е разработката на проблема за отношението на българските дипломати в Османската империя, в балканските страни и в столиците на великите сили към албанския въпрос. С помощта на обилен документален материал убедително се доказва, че в резултат на тяхната дейност е събрана и изпратена в София ценна информация за борбите на албанския народ, съдържаща не само сведения с политически, икономически, пропаганден и пр. характер, но преди всичко за изяви на албанското национално движение, даваща ясна и пълна представа за неговите цели, широта и размах.

6. Принос на Илиева е също натрупването на фактологична информация по разглеждания от нея основен въпрос, добавянето на редица нови сведения за определени събития и личности, както и поднасянето на цялостна картина на генезиса и развитието на албанския национален въпрос до 1912 г. Тази информация може да бъде използвана с успех при прогнозирането и моделирането на по-нататъшното развитие на проявленията на албанския въпрос, чието разрешаване все още не е окончателно завършено.

7. Важно достойнство на дисертацията е, че е изградена върху широка основа от извори. Привлечени са значителен брой архивни документи и материали, повечето от които се използват за първи път в научна разработка. Авторката е проявила умение търпеливо да издирва източниците, да ги анализира и интерпретира, умело вплитайки ги в

своето изложение. Със своите изводи и обобщения тя се налага като сериозен изследовател по проблемите на албанския национален въпрос.

Бих искал да подчертая, че резултатите от извършените в дисертацията изследвания са изцяло лично дело на докторантката. Те очертават постигнатите от нея приноси и съдействат за повишаване знанията за една непълно разкрита до написването на дисертацията страница от новата балканска и албанска история и маркират посоката на по-сетнешните ѝ изследователски усилия.

Както към всеки научен труд, така и към дисертацията могат да бъдат отправени критични бележки и препоръки по отношение на някои допуснати непълноти и слабости. Тъй като трудът е и значителен по обем, отделни негови детайли биха могли да бъдат редуцирани. Научният апарат също е доста подробен и би следвало да бъде частично намален или пък част от бележките да бъдат обобщени. Въпреки че са използвани не само български, но и чужди публикации на документи и изследвания, биха могли да бъдат включени още чужди заглавия.

Като известен пропуск би следвало да се отбележи липсата на приложени към дисертацията карти или схеми на териториалните претенции на албанското национално движение. Наличието на подобен картографски материал, който да илюстрира текста, би могъл сполучливо да онагледява съдържанието на дисертацията.

Авторката би следвало също така още по-категорично да отбележи своите приноси (а такива в дисертацията има достатъчно много), като изрично подчертае, че до този момент изследваното и поднесеното от нея е напълно неизвестно. В този смисъл бих ѝ препоръчал след известна преработка на дисертационния труд и

привеждането му във вид, удобен за публикуване, да го отпечата като монография, за да достигне до по-широка читателска аудитория.

Наличието на изброените пропуски или неточности не намалява положителното впечатление от дисертацията на Ил. Илиева. Авторката представя сериозно научно изследване по въпрос, който има научно, а и актуално звучене и се представя откъм най-добрата си страна като задълбочен изследовател.

Авторефератът е разработен съгласно утвърдените изисквания. Той отразява ясно и точно основните положения и научните приноси на дисертационния труд.

Като изхождам от всичко гореказано и като имам предвид достойнствата на дисертацията и постигнатите в нея научни резултати, както и че оценката ми за нея е изцяло положителна, предлагам на членовете на уважаемото научно жури да вземат решение за присъждане на докторантката Илиана Дончова Илиева на образователната и научна степен „доктор“.

Рецензент:

(Проф. д.и.н. Тодор Петров)

София, 14 август 2012 г.